

Miomir ABOVIĆ*

PORIJEKLO I SMISAO TOPONIMA VRMAC

Sažetak: U radu se bavimo rješavanjem pitanja porijekla i smisla toponima **Vrmac**. Podrobnom analizom jezičnog materijala došli smo do zaključka da je toponim **Vrmac** nastao u rezultatu kombinovane romansko-slovenske tvorbe: u osnovi toponima **Vrmac** je dvostruko skraćena osnova latinskog pridjeva *formosus* (*form-*) „lijep”, na koju je dodat slovenski sufiks *-vcb*. Dodavanjem polifunkcionalnog tvorbenog morfema sa modifikacionim značenjem *-vcb* na supstantiviziranu adjektivnu osnovu *vr-* uobličava se naziv **Vrmac**, koji bi se, po našem mišljenju, mogao parafrazirati kao *Lijepi, Lijepo Brdo*.

Ključne riječi: Vrmac, etimologija, toponim, Rječnik JAZU, sufiks, osnova, (vulgarno)latinski, (pra)slovenski

Ono najosnovnije što iz perspektive zemljopisa možemo reći o Vrmcu je sljedeće: u pitanju je brdo i poluotok u Boki Kotorskoj, koje se nalazi između Kotorskog i Tivatskog zaliva. Budući da se sa Vrmca pruža veličanstven pogled na Boku Kotorsku – ali ne samo zbog toga nego i zbog mediteranskog podneblja i materijalnih ostatakâ državâ i civilizacijâ koje su Bokom dominirale u prošlosti – ovaj poluotok je mjesto koje ljudi doživljavaju kao prostor specifične ljepote.

Budući da se Vrmac sa zemljopisnog aspekta može posmatrati kao dio Lovćena, uputno je i u lingvističkom pogledu naziv ove planine posmatrati u suodnosu sa nazivom **Lovćen**. Zato ćemo se najprije ukratko osvrnuti na oronim (i horonim) **Lovćen**. Petar Skok, u drugom tomu svog

* Doc. dr Miomir Abović, JU Gradska biblioteka, Tivat

Etimologijskog rječnika hrvatskog ili srpskog jezika, o oronimu **Lovćen** piše: „Crnogorska planina (oronim) i ime kraja (horonim); ovamo ide mnogo sela kao *Mâjstori*, *Koritnik*, *Čavori*, *Bostur*, *Njeguši* itd., ukratko sav teritorij između Kotora, Budve i Cetinja, koji se naslanja na Boku, u koju ide i Budva, 1485. Planina *Lovtbenb*, *Lovckien* (grafija Marina Boljice, Kotoranina). Brda u ovoj planini nose posebna imena: *Gòliš* brdo u Lovćenu, *Kolòvir* < *caballariu* drugo brdo u Lovćenu, *Crkvine* = *Jezerski vrh* u Lovćenu. Pridjev na -ьск *lòvćenski*. Deminutiv na -ьс > ac *Lovćenac*, gen. -nca. Suglasnik ć je nastao od tj < kj. Prema tome pretpostavlja dvoglas ie < e: *Lovkien* > *Lovtien* < dalm.-rom. deminutiv na -cellus (varijanta -tellus u lactellus). *Laucellae*, potvrđeno 1171. *laucelle* (splitski toponim od dalm.-rom. *lau* „kamen, pietra”; ovo potvrđeno kod cara Konstantina polovinom 10. v.; pored *lau* postoji i dalm.-rom. varijanta *lava*, u pluralu *Lave* f pl., Dubrovačka rijeka, *Lavi* m pl. ”današnje ime strmih hridi na kojima je sagrađen Dubrovnik; Palmotić, Kavanjin”). Upor. u južnoj Francuskoj 1277. *Launcello* > danas *Lincel*, *Linceu*, *Lainceu* (Basses-Alpes). Dočetno -n od *Lovćen* potječe od disimilacije tipa l — l > l — n (upor. lancun). Ovamo idu i internacionalne riječi *lâva* f „ono što vulkan izbacuje”, *lâvina* f „usov” < lava, lavina. Dosada se tumačilo iz lat. apstraktuma *labes* f od labi. S obzirom na predhelensko λάας, λάς „kamen” i na toponim *Lavinium*, eponim Λαυνα, lat. (sab.) *Laverna*, te prov. (a)*lavanca*, fr. *avalanche*, vjerojatno je da je *Laucellae* pred-ie. riječ” (Skok, 1972: 321). Skok, dakle, izvodi **Lovćen** od dalmatoromanskog ***Laucellus**, što je, po nama, (najvjerojatnije) tačna derivacija: **ǣ** iz sekvence **lau** u opšteslavenskom i pra(južno)slavenskom dalo je **ǫ**, fonološki segment **u** prešao je u sonant **v**, **c** ispred vokala prednjeg reda **e** palataliziralo se i moglo je preći u **ć**, a **n** na kraju riječi zaista je moglo nastati u rezultatu disimilacije **l** → **n**. No, nama je ovdje manje bitno sâmo objašnjenje nastanka toponima **Lovćen**. Mnogo je bitnije konstatovati nešto drugo: činjenicu da je naziv planine, čije je brdo Vrmac sastavni dio, u cijelosti (vulgarno)latinske provenijencije. To nam, na neki način, sugerise i pravac u kome treba da usmjerimo naše istraživanje porijekla i smisla toponima **Vrmac**.

Pogledajmo sada što o toponimima sa inicijalnom sekvencom **Vrm-**možemo (pro)naći u *Rječniku hrvatskoga ili srpskog jezika JAZU*, koji, kad je u pitanju prostor štokavštine, najdetaljnije bilježi istorijsku leksičku građu. U svesku 89. ovog *Rječnika* nalazimo šest toponima sa

inicijalnom glasovnom sekvencom *vrm-*: *Vrm*, *Vrmac*, *Vrmbaje*, *Vrmča*, *Vrmoš* i *Vrmoša* (Rječnik JAZU, svezak 89: 524). *Vrm* je mjesto u Hercegovini. Daničićev Rječnik bilježi da je u pitanju mjesto u blizini Trebinja, sa sljedećom potvrdom: *Ako bi tko odb ljudi odb Beleke i odb Vr̃ma i od Trebĩna došalb u Dubrovnik̃ ... Dubrovnik*, 1471; Mon. serb. 347 i 349 (Rječnik JAZU, svezak 89: 524). *Vrmbaje* su selo u moravičkom srezu užičkog okruga u Srbiji; broj i rod ove imenice nije potvrđen (isto: 524). *Vrmča* je pak selo u banjskom srezu timočkog okruga u Srbiji (isto: 524). *Vrmoš* je selo i planina (ne navodi se gdje), a *Vrmoša* se navodi kao rijeka, selo i kraj: „U rječniku Vukovu s naznač. akc. (rijeka, koja teče iz Koma, i kad se sastane s Perućicom u Hasu, odande se zove Lim) i u Daničićevu (rijeka i selo: selu je Gričarevu manastira Dečana išla međa „*zv Gusinomb nizb Vr̃mošu*”. Mon. serb. 95. Selo je Vrmošu dao kralj Stefan Dečanski Dečanima, 97). Vrmoša, reka i predeo. (Kući u Crnoj Gori)” (isto: 524). Iz navedenog rječničkog opisa razvidno je da su toponimi sa inicijalnom fonološkom sekvencom *Vrm-* koncentrisani na istoku štokavske teritorije. Prije dolaska Slovena na prostor Balkana, ovaj dio današnjeg štokavskog govornog područja – i štokavština uopšte – bio je prostor upotrebe (vulgarno)latinskog jezika. „Prije svega naučno je utvrđeno da se svi Južni Sloveni šire od 5. vijeka dalje prvo na latinskom dijelu Balkana, a onda na grčkom. Pokojni je Jireček povukao crtu koja je u doba doseljenja Slovena dijelila latinski dio Balkana od grčkoga. Učinivši male ispravke na Jirečekovoj krivulji, može se reći da je išla granica između oba dijela Balkana sjeverno od Valone, nešto južnije od Skoplja, pa ništa zapadnije od Sofije i dalje Hemusom prema Crnom moru (...) Za romanista je kao i za slavista od velike važnosti saznanje da su Južni Sloveni apsorbirali čitavu nekadašnju latinsku teritoriju Balkana i da su došli na Balkan još u vrijeme dok se je ovdje govorio balkanski vulgarni latinitet. O ovom saznanju mora svako ko se bavi bilo kojom nacionalnom naukom Južnih Slovena da vodi računa” (Skok, 1940: 4). Spoznaja da se štokavština – pa time i istočn(ij)a štokavština – ukorijenila i razvijala na terenu na kojem se prije dolaska Slavena govorio (vulgarno)latinski jezik veoma je značajna za rješavanje postanka i smisla toponima *Vrmac*. Jer: inicijalnu fonološku sekvencu, preciznije korijen *vrm-*, ne možemo pronaći ni u etimološkim rječnicima južoslovenskih jezika ni u etimološkim rječnicima slovenskih jezika uopšte. To nas upućuje

da porijeklo i smisao tog korijena moramo (po)tražiti u (vulgarno)latinskom jeziku. Nakon temeljnog istraživanja i detaljne pretrage relevantne literature otkrili smo moguće i veoma vjerovatno rješenje porijekla i smisla toponima **Vrmac**. Naime, na osnovu zemljopisnog opisa toponima **Vrmoša** u Rječniku JAZU, pretpostavili smo da ćemo o porijeklu i smislu tog toponima – koji je za nas bitan jer ima isti korijen kao i toponim **Vrmac** – saznati nešto više iz monografije *Toponimija Banjske hrisovulje* Aleksandra Lome. Zašto smo se fokusirali baš na *Toponimiju Banjske hrisovulje*? Zato što „osim kvaliteta i kvantiteta toponomastičke građe koju pruža, BH se preporučuje kao polazište za jedan budući produbljen i sveobuhvatan opis starosrpske toponimije i iz geografskih razloga. Od tri velike hrisovulje, ona otvara najširi uvid u topografiju jezgrenih srpskih zemalja prednemanjičkog doba. Rasuti od Save do južnog Primorja i Skadarskog jezera, od Pešteri do izvora Lima, od Laba do istočne Hercegovine, svetostefanski i sa njima povezani posedi omeđuju veći deo prostora prednemanjičke Srbije, dok težište zaokruženijeg dečanskog vlastelinstva leži južnije, te je ono zahvatilo i neke oblasti koje su tek naknadno, pod prvim Nemanjićima, prvi put ušle u sastav srpske države, a svetoarhandeško vlastelinstvo se najvećim delom prostiralo upravo na takvom zemljištu, što se vidi i iz njegove toponimije, u kojoj, pored preovlađujućih starosrpskih srećemo pojedinačne istočnojužnoslovenske crte (imena sa št, žd < *tj, *dj kao u bugarskom, a < q kao u makedonskom, isl.)” (Loma, 2013: 16). I zaista: u *Toponimiji Banjske hrisovulje* nalazimo (moguće) objašnjenje porijekla i smisla toponima **Vrmoš**, koji sadrži isti korijen kao **Vrmac**: „**Вѣрмош** m. ili f. (?): **низъ вѣрмошь** acc. 34r, **Врмоша** f.: **вд вѣрмоше** gen. 43v. U odgovarajućim pasusima DH prema 34r **низъ вѣрмошь** stoji **низъ вѣрмошоу** (I 237, II, 43), osim toga se u dvema dečanskim hrisovuljama beleži nom. **Село вѣрмошаа** I 237, ali **Село вѣрмошь** II 43, u svim trima loc. **оу вѣрмоши** (I 283, II 60, III 2769), koji je indistinkivan za dilemu da li je u pitanju ženska *a-* ili *i-* ili muška *jo-* osnova), u trećoj i dat. **мегѣ вѣрмоши** III 2769, gde nominativ može biti i **Vrmoša** i **Vrmoš** f., samo ne **Vrmoš** m. Danas **Vrmoša**, selo, reka, izvorni krak Limov i predeo oko nje u Albaniji, alb. *Vërmoshë* (...) Kako toponimija toga kraja pokazuje romanske tragove srednjovekovnih „Vlaha Sremljana” kao *Altin* i *Valbona* < *Vallis Bona*, i ovde se može predložiti romanska etimologija, od lat. prideva *formosus* „lep” > rum. *frumos*.

Ako se pretpostavi opisno nazvanje tipa **(vallis) Formosa* „lepi do”, razvoj *s > š* išao bi na račun albanskog jezika, pa bi se i kolebanje između *Vrmoš* i *Vrmoša* dalo objasniti smenjivanjem albanskog neodređenog i određenog lika *Vërmoshë* i *Vërmosha*. Ako se pak uzme u obzir činjenica da je onomastika *Vrmoše* u DH i obližnjeg katuna Smudirozi u BH izrazito slovenska (...) posredi bi moglo biti i slov. obrazovanje od iste romanske osnove, *j-* posesiv od LI *Formosus* (tako se, izm. ost., zvao papski legat na dvoru bugarskog cara Borisa 866–867. i potonji papa 891–896) > slov. *Vrmos*, odatle pridev *Vrmoš* u muškom rodu prema *dol*, *Vrmoša* u ženskom prema *pbka* (...)” (Loma, 2013: 51–52). Nama je, naravno – kad je ovaj citat u pitanju – bitno objašnjenje porijekla korijena *vrm-*. Interpretacija A. Lome, po našem mišljenju, mogla bi se prihvatiti kao vjerodostojna. Prije svega, moramo pretpostaviti da je kod *formosus* došlo do dvostrukog skraćivanja osnove: prvo, po zakonima praslovenske fonologije – tj. zbog djelovanja zakona otvorenog sloga – finalno *-s* je otpalo, a kratko *ŭ > ъ*. Na taj način dobili bismo oblik **formosѡ*. Kad bismo na ovaj oblik dodali sufix *-bcv*, dobili bismo toponim u formi **Formosbcv* (ili, poslije izvršenih svih glasovnih procesa, **Vrmosac*). Pošto danas nemamo toponim **Vrmosac*, nego toponim *Vrmac*, moramo pretpostaviti još jedno skraćivanje prvobitne osnove: ovog puta ispao je slog *-os-*, tako da se osnova svela na glasovnu sekvencu *form-*. Početno (vulgarno)latinsko (i grčko) *f* prelazilo je u pra(južno)slovenskom primarno u *p* (lat. *Flanōna* > hrv. *Plomin*, lat. *delphinus* > hrv. *dupin*), ali i u *hw/hß*, npr. grč. *Φίλιππος* > starosrpski *Xvilip*, grč. *Φάρος* > hrv. *Hvar* (Holzer, 2011: 33). Analogijom sa navedenim primjerima možemo pretpostaviti da je i početno *f-* u *form-* prešlo u *hv-*, a onda, u nekoj narednoj fazi – budući da je velarni okluziv *h* sam po sebi bio sklon gubljenju iz artikulacije – u *v*. Kad je u pitanju vokalno *r*, tu moramo pretpostaviti sljedeći razvitak: u najstarijim posuđenicama iz romanskoga kratko romansko *ō* supstituisano je slavenkim kratkim *ŭ* (Holzer, 2011: 35). To kratko *ŭ* zatim je dalo tvrdi poluglasnik, a u sekvenci *ѡr* slogotvornost se prenijela na sonant: sonant je postao nosilac sloga. „Praslavenski *r* i *l* pored kojih je stajao poluglas *ѡ* ili *ѡ* postali su u južnoslavenskim jezicima i u srednjoslovačkim dijalektima slogotvorni, prema sljedećoj formuli:

гъ		Іъ	
гь	} r	Іь	} l
ьг		ьІ	
ьг		ьІ	

(Matasović, 2008: 154).

Možemo navesti i jedan indirektni, posredni dokaz u prilog tezi da je u podlozi korijena *vrm-* (vulgarno)latinski pridjev *formosus*. Naime, autorke udžbenika *Введение в романскую филологию* – u okviru potpoglavlja o uzrocima leksičkih izmjena poglavlja o romanskoj leksici – navode da su čuvanje ili izmjena odnosa između označitelja i označenog, kao i pojava novih leksičkih jedinica koje denotiraju nove pojmove, uslovljeni dvama vrstama faktora: a) vanjskim, sociolingvističkim faktorima; b) unutarjezičnim faktorima. U sociolingvističke faktore svrstavaju: 1. kontakte sa inojezičnim narodima; 2. političke, socijalno-ekonomske i kulturne promjene u eposi poznog Rimskog carstva i ranog srednjovjekovlja. Kad je u pitanju drugonavedena podvrsta sociolingvističkih faktora, autorke pomenutog udžbenika navode da je jedan od njenih tipova „ponovno procjenjivanje kulturnih vrijednosti (inverzija prestiža)”, vezano sa rasprostiranjem hrišćanstva. Zatim navode sljedeću informaciju značajnu za naše istraživanje: „Запрещение читать и изучать классических латинских авторов и ориентация христианских проповедников на язык простонародья приводит к полному исчезновению из языка латинских слов „высокого стиля”, не употреблявшихся в разговорной речи, например, *pulcher* „красивый” заменилось полностью своими разговорными синонимами *bellus* > ит. *bello*, фр. *bel* (*beau*) и *formosus* > исп. *hermoso*, рум. *frumos*; *interficere* ‘убивать’ заменилось на *occidere* > ит. *uccidere*, рум. *a ucide* и *mactare* > исп. *matar*; *ferre* „нести” на *portare*, *crucor* ‘кровь’ на *sanguis* и т. п” (Алисова, Репина, Таривердиева, 2007: 400–401). U mom prevodu: „Zabrana da se čitaju i izučavaju klasični latinski autori i orijentacija kršćanskih propovjednika na jezik običnog naroda dovode do potpunog nestajanja iz jezika latinskih riječi „visokog stila”, koje se nisu upotrebljavale u govornom jeziku. Npr. *pulcher* „lijep” u potpunosti je zamijenjeno svojim razgovornim sinonimima *bellus* > italijansko *bello*, francusko *bel* (*beau*) i *formosus* > špansko *hermoso*, rumunsko *frumos*; *interficere* „ubijati” zamijenjeno je sa *occidere* >

italijansko *uccidere*, rumunsko *a uccide* i sa *mactare* > špansko *matar*; *ferre* „nositi” na *portare*, *cruor* sa *sanguis* itd.” Pridjev *formosus* (-a, -um) bio je, dakle, imanentan razgovornom (vulgarno)latinskom jeziku, jeziku tzv. prostog puka. Dodatni dokaz da je *vr̥m-* zaista moglo nastati od *formosus-* dvostrukim skraćanjem osnove kod ovog vulgarnolatinskog pridjeva – pruža nam ugledni hrvatski romanist Pavao Tekavčić. U poglavlju svoje knjige *Uvod u vulgarni latinitet* – poglavlju o geografskoj distribuciji leksika na području Romanije, tj. geografskoj raširenosti riječi u Romaniji – on tvrdi da se centralna Romanija (italijanski, francuski, provansalski) u leksičkom smislu manje-više jasno suprotstavlja lateralnim areama (Iberoromanija, rumunski) (Tekavčić, 1970: 212). Ono što je bitno za naše istraživanje je što u funkciji (jednog od) primjera za navedenu tvrdnju Tekavčić navodi i slučaj pridjeva *formosus*, koji je leksička karakteristika lateralnih area Romanije: „*formosus* > rum. *frumos*, katal. *formos*, šp. *hermoso*, port. *formoso* u opoziciji prema *bellus* > velj. *bial*, ital. *bello*, eng. *bal*, franc. *beau*, prov. *bel*” (Tekavčić, 1970: 212). „Riječi lateralnih area”, navodi još Tekavčić, „predstavljaju redovito stariju fazu u odnosu na riječi centralne Romanije” (isto: 213). Budući da je pridjev *formosus*, dakle, leksička značajka lateralnih oblasti Romanije – i da je od tog pridjeva nastao i rumunski pridjev *frumos* – to znači da je pomenuti pridjev bio rasprostranjen i u balkanskom (vulgarnom) latinitetu, te da je, eo ipso, stoga sasvim moguće da se isti nalazi u podlozi korijena *vr̥m-* i toponima *Vrmac*.

Da se sada vratimo glasovnom liku toponima *Vrmac*, tj. formalnom uobličanju istog. Poslije izvršenih pomenutih glasovnih promjena, u pra(južno)slavenskom obrazovao se korijen *vr̥m-*. Već ranije u tekstu – govoreći o prvom od dva skraćjenja osnove kod pridjeva *formosus* – pomenuo sam dodavanje sufiksa *-bcb* na osnovu **formos-*. Na sufiks *-bcb* kod ovog toponima ukazuje i notarski zapis iz 1326. godine: „Pod brdom *Vrmac* notari su često bilježili lokalitet čiji zapis imamo iz 1326. godine: (...) locus sub monte *Vermac* prope *Stalliuo*” (Čulić, 2009: 63). Valja nam se, dakle, pozabaviti prirodom i tvorbom značenjem sufiksa *-bcb*, koji – poslije prelaska poluglasnika u jakom položaju u vokal *a* – u savremenom B/CG/H/S jeziku ima glasovni lik *-ac*. Ovim sufiksom u staroslovenskom jeziku, koji pak vjerno zrcali stanje posljednje faze zajedničkog jezika Slovena, praslavenskog jezika, a samim tim, makar u značajnoj mjeri, i jezik kojim su

govorili (Južni) Sloveni u vrijeme oformljenja toponima *Vrmac*- detaljno se, u svojoj monografiji o tvorbenoj morfemici u staroslovenskom jeziku, bavila ruska paleoslavistica V. S. Jefimova. „Славянский суффикс *-bc(b)/-bc(e)/-bc(a)*, восходящий к сформировавшемуся еще в индоевропейском языке суффиксу *-ik-* (...)”, kaže Jefimova, „в старославянском проявил себя как наиболее универсальная и полифункциональная словообразовательная морфема” (Ефимова, 2006: 69). U mom prevodu: „Slovenski sufiks *-bc(b)/-bc(e)/-bc(a)*, koji potiče od, već u indoevropskom jeziku formiranog, sufiksa *-ik-* (...) u staroslovenskom (jeziku) ispoljio se kao najuniverzalniji i polifunkcionalni tvorbeni morfem”. U nastavku proučavanja sufiksa *-bc(b)* (*-bca/-bce*) u staroslovenskom jeziku, V. S. Jefimova najprije razmatra funkcionisanje ovog sufiksa pri obrazovanju naziva neživih predmeta i životinja, što je za nas, s obzirom na to da (i) *Vrmac* spada u nežive entitete, veoma bitno. Ona najprije navodi da je „(...) образование неодушевленных существительных – исключительно отыменное” (Ефимова, 2006: 70). U mom prevodu: „Образование neživih imenica isključivo je odименско”. Nakon detaljnog razmatranja naziva neživih imenica i životinja izvedenih sufiksom *-bc(b)* (*-bca, -bce*) u staroslovenskom jeziku, Jefimova dolazi do sljedećeg zaključka: „Все же в целом на основе анализа вышеприведенного материала можно сделать вывод, что в системе старославянского языка основным значением суффикса *-bc(b)/-bc(e)/-bc(a)* как при образовании неодушевленных существительных, так и при образовании наименований животных было значение модификационное” (Ефимова, 2006: 73). U mom prevodu: „Ipak, sve u svemu, na osnovu analize gore navedenog materijala moguće je zaključiti da je u sistemu staroslovenskog jezika osnovno značenje sufiksa *-bc(b)/-bc(e)/-b(ca)* – kako pri obrazovanju neživih imenica, tako i pri obrazovanju naziva za životinje – bilo modifikaciono značenje”. Na nekoliko sličan način Ivan Klajn karakteriše tvorbeno značenje i funkcije sufiksa *-ac* u savremenom B/CG/H/S jeziku: „Ovo je (*-ac*; dodatak je moj, M. A.) sufiks sa izuzetno velikim brojem izvedenica, produktivan sa imeničkim i pridevskim osnovama, u nešto manjoj meri sa glagolskim, a u nekoliko reči i s brojnim. Ima opšte relaciono značenje, koje se kod imeničkih osnova ispoljava u vidu bilo kakve veze s pojmom u osnovi, kod pridevskih reči znači nosioca osobine označene pridevom, a kod glagolskih nomen agentis ili nomen actionis (...) Izvedenice od

pridevskih osnova takođe su veoma brojne, ali su semantički znatno homogenije, jer se skoro sve mogu izraziti formulom ‘onaj koji ima osobinu označenu pridevom’ (Klajn, 2003: 51–53). Na osnovu navedenog, možemo zaključiti sljedeće: sufiks *-bcb* modifikuje pridjevsku osnovu *vrm-* tako da izvedenica od te osnove ima načelno značenje „ono što ima osobinu označenu datim pridjevom”. A pošto pridjev *formosus*, *-a*, *-um* znači „lijepog oblika, lijep” (Oxford Latin Dictionary, 1968: 724), naziv *Vrmac* možemo smisaono parafrazirati kao „Lijepi, Ljepotan, Lijepo Brdo”. Za razliku od oronima *Lovćen*, koji je, kako smo vidjeli, u cijelosti – dakle, i kad je u pitanju korijen, i kad je u pitanju sufiks – u svojoj osnovi vulgarnolatinski leksem, kod *Vrmca* (naravno, u svjetlu naše teorije) imamo simbiozu (modificiranog) vulgarnolatinskog korijena i slovenskog sufiksa.

Možemo navesti još jedan dokaz u prilog tačnosti naše hipoteze o porijeklu toponima *Vrmac* od dvostruko skraćene osnove latinskog pridjeva *formosus* (*-a*, *-um*) na koju je dodat sufiks *-bcb* (koji će kasnije preći u *-ac*). V. S. Jefimova u ovdje već citiranoj njenoj monografiji, govoreći o nazivima lica u staroslovenskom jeziku izvedenih sufiksom *-bcb* od pridjevskih osnova, kaže da su u staroslovenskom jeziku postojali nazivi lica sa sufiksom *-bcb* uporedo sa supstantivnom upotrebom ishodnih pridjeva sa istim značenjem, npr. *hromъ*, ali istovremeno i *hromъcb*, *slěpъ*, ali istovremeno i *slěpъcb*, *starъ*, ali istovremeno i *starъcb* itd. (Ефимова, 2006: 76). Za imenice izvedene sufiksom *-bcb* od adjektivnih osnova bitno je da se – kao njihova polazna osnova – javljaju **supstantivno upotrijebljeni pridjevi** (naglašavanje je moje, M. A.), koji su u staroslovenskom jeziku besufiksadni. „Поскольку последние (besufiksadni pridjevi; dodatak je moj, M. A.)”, kaže Jefimova, „были более употребительны в старославянском языке и восходят, видимо, к наименованиям лица по существенному признаку в эпоху, когда различие между прилагательным и существительным было минимальным (...), словообразовательное значение у данных существительных, оформленных с суффиксом *-bcb*- также как и у описанных выше существительных с суффиксом *-ik(v)*, тождественных по значению исходным субстантивно употребляемым прилагательным – следует признать ‘нулевым’” (Ефимова, 2006: 76–77). U mom prevodu: „Pošto su se posljednji (tj. besufiksadni pridjevi) u staroslovenskom jeziku upotrebljavali više (češće) i, po svoj prilici, potiču od nominiranja lica

po bitnom obilježju – u eposi u kojoj je razlika između pridjeva i imenice bila minimalna – tvorbeno značenje kod datih imenica, oformljenih sufiksom *-bcb-* kao i kod više opisanih imenica sa sufiksom *-ik(ṽ)*, istovjetnih po značenju ishodnim supstantivno upotrebljivanim pridjevima – treba smatrati „nultim”. Opisani strukturno-semantički odnos supstantiviziranih pridjeva, sa jedne strane, i imenica istovjetnog značenja izvedenih od tih pridjeva sufiksom *-ьсь*, sa druge, ima značajnu eksplanativnu moć i kad je u pitanju objašnjenje porijekla i smisla toponima *Vrmac*. Naime, sa sigurnošću – budući da imamo rječničku potvrdu u vidu naziva sela *Vrm* kod Trebinja – možemo pretpostaviti da je u staroj štokavštini postojala supstantivizirana adjektivna osnova sa smislom istim kao što je smisao toponima *Vrmac*: „lijepi”, „nešto lijepo”. Sufiks *-bcb* dodan na supstantiviziranu adjektivnu osnovu *Vrm-*, kako to ispravno primjećuje Jefimova, ima nulto (tvorbeno) značenje; njegova funkcija, dakle, iscrpljuje se u naglašavanju supstantivnosti i supstantivnog karaktera izvedenice u odnosu na njenu adjektivnu polaznu osnovu.

Rezimirajući, možemo reći da porijeklo i smisao toponima *Vrmac* nisu tako očiti kao što se, možda, to čini na prvi pogled. Smatramo da smo taj problem ipak riješili na adekvatan način; prije svega zbog podudarnosti smisaonog i formalnog aspekta kod predloženog rješenja. (Vulgarno)latinski pridjev *formosus* (-a, -um) zaista je – na način na koji smo to opisali – mogao dati korijen *vr̥m-* u našem jeziku. Sa druge strane, *Vrmac* nesumnjivo jeste izuzetno lijep lokalitet, te stoga ne čudi izbor (supstantiviziranog, a onda i „pojačanog” sufiksom *-bcb*) pridjeva *formosus* „lijep” za nominiranje tog bokeljskog brda. Mogli bismo otići i korak dalje, pa pretpostaviti da su predslovenski stanovnici ovog područja možda doživljavali *Vrmac* i kao neku vrstu živog bića – kao neki njima dragi, oduhovljeni entitet. No, to se već ne može naučno dokaz(iv)ati, a ono što se ne može dokaz(iv)ati strogo naučnim metodama ne može biti ni predmet ovog rada.

LITERATURA

- [1] Алисова, Т. Б.; Репина, Т. А.; Таривердиева, М. А. 2007. *Введение в романскую филологию*. Москва: Высшая школа.
- [2] Čulić, Gracijela. 2009. *Ime – znak života*. Kotor: Pomorski muzej Crne Gore.
- [3] Ефимова, В. С. 2006. *Старославянская словообразовательная морфемика*. Москва: Российская академия наук, Институт славяноведения.
- [4] Holzer, Georg. 2011. *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- [5] Klajn, Ivan. 2003. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku II*. Beograd, Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Institut za srpski jezik SANU, Matica srpska.
- [6] Loma, Aleksandar. 2013. *Toponimija Banjske hrisovulje*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti.
- [7] Matasović, Ranko. 2008. *Poredbeno povijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- [8] *Oxford Latin Dictionary*. 1968. Oxford: Clarendon Press.
- [9] *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, svezak 89*. 1974. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- [10] Skok, Petar. 1972. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, vol. II*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- [11] Skok, Petar. 1940. *Osnovi romanske lingvistike, vol I*. Zagreb: Izdanje naklade školskih knjiga i tiskanica Banovine Hrvatske.
- [12] Tekavčić, Pavao. 1970. *Uvod u vulgarni latinitet*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Miomir ABOVIĆ

THE ORIGIN AND THE MEANING OF THE TOPONYM OF VRMAC

Summary

The paper discusses the origin and the meaning of the Boka toponym of Vrmac. We came to the conclusion that the toponym of Vrmac originates from the Latin adjective *formosus* (-a, -um), to whose doubly shortened base form- the Slovenian suffix — *всв* was added. After a series of voice changes, we got today's voice form-nominator of this hill, whose meaning can be paraphrased as *Beautiful Hill*.

Key words: etymology, toponym, Dictionary of Yugoslav Academy of Arts and Sciences, suffix, stem, Vulgar Latin, Proto Slavic

